

‘Sefil sır’ ve bir kılıç

Çağdaş Avrupa edebiyatının yaşayan en büyük isimlerinden Claudio Magris’in kaleminden “Bir Kılıç Üzerine Çıkarsamalar” [Yapı Kredi Yayınları](#) tarafından yayımlandı. Nazilerin, partizanlarla savaşma şartıyla İtalya’nın kuzeyinde toprak vaat ettiği Don Kazaklarının komutanı Krasnov’un ölümünü araştıran İtalyan rahibin hikâyesini anlatan Magris, okuru olayların kaygan zemininde sorgulama ve hatırlamaya dayanan bir yolculuğa çıkarıyor.

Ali Bulunmaz

Magris'in "sökümü" gerçekleştirdiği kitaplardan biri de Bir Kılıç Üzerine Çıkarsamalar.

Claudio Magris, metinlerinde (deneme, inceleme, anı ve roman) coğrafyayı, tarihi ve kurmacayı buluşturan bir yazar. Hikâye anlatıcılığını tarihle ve coğrafyayla besleyip "yer" in, "geçmiş" ve "bugün" le bağlantısına önem verirken zamanı geldiğinde kurmacayı öne çıkarıyor, bazen de onu eşlikçi hâline getiriyor. Türkçeye çevrilen kitaplarında (Tuna Boyunca'da, Davanın Reddine'de ve Mikrokosmoslar'da), bu özellikler öne çıkıyor.

Magris, "küçük" bir ayrıntıdan (örneğin tarihi bir kesitten, doğduğu kent Trieste'den ya da fazla önemsenmeyen bir olaydan) bir evren oluştururken insanın, tarihin ve coğrafyanın kesiştiği bir hikâye anlatıcılığına yöneliyor.

Mikrokosmoslar'daki şu cümle, Magris'in üslubunu anlatıyor âdeta: "Coğrafyanın zamanı, tarihin zamanı gibi doğrusaldır çünkü dağlar ve denizler de doğar ve ölür. Ama coğrafyanın zamanı o kadar büyüktür ki dünyanın yüzeyi üzerinde çizilen düz bir çizgi gibi kıvrılır ve uzayla farklı bir ilişki oluşturur; mekânlar, kendi kendine sarmalanan zamanın yumruğudur. Yazı yazmak, bu ipliklerin sökülmesidir."

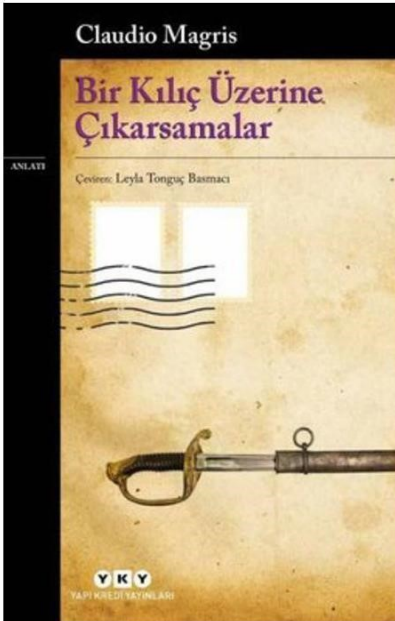
Magris'in bu "sökümü" gerçekleştirdiği kitaplardan biri de Bir Kılıç Üzerine Çıkarsamalar. Nazilerin, partizanlarla savaşıma şartıyla İtalya'nın kuzeyinde toprak vaat ettiği Don Kazaklarının komutanı Krasnov'un ölümünü araştıran İtalyan rahibin hikâyesini anlatan Magris, olayların kaygan zemininde sorgulama ve hatırlamaya dayanan bir yolculuğa çıkarıyor bizi.

İÇ İÇE GEÇEN İKİ GİZEM

Magris, 1940'ların şiddet dolu ortamında ahlaki, insani ve felsefi bir sorumluluk hisseden rahibin, yaşam ve savaş arasındaki gerilimini resmediyor. Daha özel olan ise Nazi işbirlikçisi Don Kazakları ve İtalyan partizanların kanlı hesaplaşmaları.

“

Krasnov'un geçmişine ilişkin araştırma yapan rahibin elde ettiği ve teyide muhtaç bilgiler, komutanın Birinci Dünya Savaşı öncesinden bu yana sahada olduğunu gösterirken ölümündeki gizemi artırıyor.

Bir Kılıç Üzerine Çıkarılmalar, Claudio Magris, Çev: Leyla Tonguç Basmacı, 64 syf., **YKY**, 2020.

Magris, rahibin anlatımı ve hatırlayışını, vaaz ve hikâye arası bir noktaya oturturken savaşın ortaya çıkardığı istilacı ruh hâlini, sorumluluğu ve vicdanı metnin merkezine yerleştiriyor. Seçim yapma ve reddetme ise bu anlatıyı besliyor.

Rahibin 1940'lar İtalyası'na dair hatırladığı en önemli şey, Don Kazaklarının Almanlarla ittifakı ve Nazilerin onları kötülük yapmanın aracına dönüştürüp suç ortağı hâline getirmesi. Bu süreçle ilgili bildikleri ve öğrendikleri, rahibin içine bir kurt düşürüyor: Görünenler, anlatılanlar ve ulaşılan bilgiler ne kadar doğru; bir kişi ya da olay hakkındaki bilgimiz ne kadar güvenilir?

Krasnov'un ölümündeki “sefil sır”, rahibin şüphelerini artırıyor: “Ölümünün yerleri ve şekilleri konusunda giderek biriken sahte ve yanıltıcı ayrıntılardan kaynaklanan, aslında gelişigüzel bir araya getirilen ve çözülmesi çok da zor olmayan bilmeceyi gözler önüne serecekti, sanki inancın gizemi ile bir polisiye romanın gizemi iç içe geçmişti.”

Krasnov'un geçmişine ilişkin araştırma yapan rahibin elde ettiği ve teyide muhtaç bilgiler, komutanın Birinci Dünya Savaşı öncesinden bu yana sahada olduğunu gösterirken ölümündeki gizemi artırıyor. Bu da rahibin polisiye bir araştırma içine düştüğü tezini güçlendirirken kurgu ile gerçek birbirine karışıyor.

HAKİKATIN TAHRİKATI

Elden ele ve dilden dile dolaşan, Krasnov'dan geriye kalan kılıç ise “vaka”nın bir diğer kilit noktası.

Yaşadığı aydınlanmanın rahibe gösterdiği en önemli şey, komplo teorilerinin ve dedikoduların onu gerçeklerden uzaklaştırıp yalanlara inanması istenenlerle aynı yola sürüklediği.

“Toprağın iade ettiği” kılıç, Krasnov’un ölüm tarihi konusunda belli bir tahmin yürütmeye imkân vermesine rağmen olayın karanlık noktalarını çoğaltıyor. Rahibin derdi ise hakikatle birlikte onun tahrif edilmesinin nedenlerini yakalamak. Soru şu: Krasnov’un öldürülüşüyle ilgili bilgi tahrifatı yapanlar, acaba insanların bir yalana inanmasını mı istiyor?

Bu soru ve “hakikatin tahrifatının direnci”, rahibi, kendi düzeniyle ilgili böbürlenmiş ve üniformanın disipliniyle övünen Krasnov’un yaşadıklarını yeniden kurgulamaya çalışan amatör bir tarihçi olmaya zorluyor.

Hâl böyle olunca Rusların, Nazilerin, İngilizlerin ve İtalyan partizanların başrolde yer aldığı, Krasnov etrafında dönen, dedikodu ve yalanlarla hakikatin eğip büküldüğü tarihi bir hikâyeye ortaya çıkarken rahibin aklında manidar cümleler dolanıyor: “Bazı aydınlanmalar öyle bir anda meydana gelir ki kendi üzerimize diktığımız aldatmaca örtüsünden artık sıyrılmamız mümkün olmaz. Eylemlerimizin haysiyetine ve sonuçlarına hiçbir zaman gereken değeri vermeyiz; iyi niyet konusundaki beyhude söylemlerle kendimizi buna ikna etmek istesek de eylemlerimizi arzuladığımız gibi geri almamız mümkün değildir.”

Yaşadığı aydınlanmanın rahibe gösterdiği en önemli şey, komplo teorilerinin ve dedikoduların onu gerçeklerden uzaklaştırıp yalanlara inanması istenenlerle aynı yola sürüklediği. Bunun dışında, Krasnov’un, kaderi bir yazar tarafından tayin edilen; “kendi yenilgisinin dramatik oyuncusu ve köleliğinin yaratıcısı”na dönüştüğünü de fark ediyor.

Öte yandan komutanın, “tarihin ironik yönünü anlamadan o ironinin bir unsuru olduğunu” kavriyor. Dolayısıyla bu ironi, içine düştüğü şiddet ve ihanet sarmalı, “kılıcı sabaha kadar savaştan ve savaşı sabahın kazandığı” komutanı ölüme sürüklüyor.

Magris’in anlattığı hikâyeye, tarihin ana ve ara yollarından geçerek kurmacayla buluşuyor. İhanet, ironi ve komplo, Krasnov’un öyküsünde bütünleşiyor. 1940’larda, Avrupa’nın pek çok noktasındaki örneklerde olduğu gibi...